

Ez már csak
így volt

Gérard Depardieu

Gérard Depardieu

Lionel Duroy közreműködésével

Ez már csak így volt

Orly

ANAGYANYÁM az Orly kifutópályájának végében lakott, vécésnéni volt a repülőtéren, ott töltöttem a szünidőket, amikor kissrác voltam. A reptéri klotyókban imádtam ezt hallani: „A Rio de Janeiróba induló járat...” A kurva életbe, ezek Rióba mennek! És szaladtam, hogy lássam őket. Azokat is megnéztem, akik jöttek. „Az ilyen és ilyen számú, innen és innen érkező...” A világ összes városa elvonult előttem: Saigon, Addisz-Abeba, Buenos Aires... Én meg ott voltam benn, a klotyóban. A nagyanyám takarította a klotyókat, a L'Alsacienne nevű cégnek dolgozott. A nagyanyám borotvált, ez mindig lenyűgözött. Volt neki egy dupla pengéjű Gillette-je, és borotvált. Amikor megpuszítottam, azt mondtam neki:

– Már megint szúrsz, Nagyi!

– Rá se ránts, majd holnap megborotválkozom...

Vécésnéni, az volt az apám anyja. Sokáig utazgattam az Orly klotyóiból, elábrándoztam a behallatszó neveken, úti célok.

Arra gondoltam ott, a klotyóban: „Egyszer elmegyek! Egyszer én is elmegyek oda, és egyszer majd visszajövök. Egyszer majd, egyszer...” Ez volt az életem. Később, amikor a nyomdában voltam tanonc, a gép hangja zsongott a fejemben. Duruzsolása valamiféle muzsikákba, örvényekbe sodort, és arra gondoltam: „A kurva életbe, mennyire szeretném... az bizony szép lehet... tudod, én azt szeretném, ha lenne egy házam, fenyőillattal, fenyőtűvel, ami szúrja a talpad, amikor rajta jársz. Oдавinném az egész családomat... én meg más dolgok felfedezésére indulnék...” Álmodoztam, képzeletben útra keltem egyedül. Mindig, folyton-folyvást. Egészen addig a napig, amíg igazából elhúztam, de nem erőszakosan. Nem azért mentem el, mert az apám, a Dédé, elviselhetetlen volt, vagy mert az anyám, a Lilette, az lett volna; nem, nem, én azért mentem el, mert szabad voltam. Engem azért szerettek, hogy szabad legyek, és hogy oda menjek, ahová mennem kell. Engem a szüleim sose ítélték el, sose fogtak vissza, se semmi. Én mindig szabad voltam.

A kötőtűk

MINDEN TORTÚRÁT TÚLÉLTEM, amivel szegény anyám sújtotta magát: a kötőtűket, a cseresznyeszárfozót, az összes mesterkedését... A harmadik gyerek, akit nem akart, az voltam én, Gérard. Túléltem. Ő maga mesélte el nekem mindezt, a Lilette. „Ha belegondolok, hogy kis híján megöltünk téged!” Közben a fejemet cirógatta. Szeretettel, ugyebár. Szeretettel. „Kis híján megöltünk!” Ha akarni nem akartak is – simogattak. Amint ott voltam, nem bírtak már megölni – megszerettek. De a maguk módján, a maguk habitusában szerettek, nem takargatták se a bánatot, se a félelmeket, se a szégyent.

Ahogy megjöttek a fájások, és én kibújtam, nem volt több harag, beteljesedett a sors, és kész. Az övé éppúgy, mint az enyém.

A kötőtűkkel való bökdösés attól a pillanattól viccelődés tárgya lett... „Ajaj – mondogatta mindig anyám –, ha belegondolok, hogy ennek meg se kellett volna születnie! De olyan aranyos, még szerencse, hogy itt van!”

Ezt hallottam két-három évesen.

Nálunk

ADÉDÉ MINDIG „PUHÁT” FŐZÖTT: tüdőt, ezt adják a kutyáknak meg a szegényeknek. „Puhát”. Szivacsos volt, és főzéskor megkeményedett. Olyasféle különös illata volt, mint a vadnyúlból készült ragunak. Már az utcáról megéreztem, beszaladtam a konyhába. „Mi ez? Mi ez?” – kérdezgettem. Nem válaszolt. „Finomnak tűnik, megkóstolhatom?” – próbálkoztam tovább. „Én dolgozok, te meg zabálsz” – morogta apám. De aztán kis idő múlva hozzátette: „Nesze! Egyél, egyél... Anyád meg hun a fenébe’ van?”

Az iskolával szemben laktunk, Châteauroux Omelon nevű városrészében. Egy szegénységtől büzlő kégliben. Merthogy nem mosakodtunk, hetente csak egyszer mosakodtunk. Bizony, büdös volt nálunk, a kurva életbe! A Dédé meg, aki sokszor piásan jött haza, néha az iskola előtt taccsolt el.

Ott születtem, a falak mentén. A Maréchal-Joffre utca falai mentén, Omelonban, Châteauroux-ban. Két kis helyiségben

laktunk, egymás hegyén-hátán, jobb volt nekem odakinn lenni, ahol azt csinálhattam, amit akartam. Fantasztikus gyerekkorom volt.

Sosem ettem a szüleimmel. A testvéreimmel sem ettem soha. Anyám nem ültetett bennünket asztalhoz. Mi kölykök nem köszöntünk egymásnak – nálunk senki nem köszönt senkinek. Nem volt családi étkezés, nem volt köszönés. Nálunk ez már csak így volt. Az élet ott volt előtted, abból tanultál, hogy figyeltél, soha nem szavakból. Volt a mindig terhes anyám mintája, aki ütötte a hasát. Meg volt a Dédé mintája, aki hullarészegen jött haza, és belehányt a zöld lavórba, ha nem éppen az utcán okádott. Láttad a hányadékát. Máskor meg ütések is voltak, ordítás, hajtépés... én meg rohantam fel a lépcsőn, hogy megvédjem a Lilette-et.

A többiek, a testvéreim, Alain, Hélène, Catherine, Éric, Franck, ugyanazokat a dolgokat élték meg, de felnőve mégsem lett ugyanolyan életük, mint nekem. Ők megmaradtak a mintában. Hogy miért? Bennem is felmerül a kérdés. Ugyanazokat a dolgokat élték meg, igen, csak hogy őket nem böködték kötőtűvel. Ez nem jelenti azt, hogy ez engem szerencsétlenné tett, nem, szó sincs róla, inkább olyan valakivé, aki mindig lesben áll, hogy megragadja az életet.

A Dédé

ADÉDÉ – APÁM, RENÉ DEPARDIEU – 1923-ban született Montchevriert-ben, egy négyszáz lelkes kis berryi faluban. Egyetlen gyermeke volt Marcel Depardieunek, aki öt évvel korábban félholtan tért vissza az első világháborúból, és a szép Émilienne Foulatier-nak, aki majd vécésnéniként végzi Orlyban.

Marcel 1931-ben a sebesülései és a harci gázok következményeképpen elhalálozik, sorsára hagyva Émilienne-t és a kis Dédét, aki akkor mindössze nyolc esztendő volt.

Hogy járt-e valamicskét iskolába a Dédé? Annyi biztos, hogy se olvasni, se írni nem tudott, leszámítva azt a két nagybetűt, amit aláírás gyanánt használt: „D. D.” Beszélni se nagyon tudott soha, a beszéde egyfajta morgás volt csak, sose kerekedett ki belőle egy épkezláb mondat. „Ehe! Hát akkó’... Ehun e... Azanyya... Afenese...”

Tizenegy évesen már suszter, cipőket készít és javít, a talpat a szeméttelpről guberált gumikból szabja ki. Amikor nem a műhelyében van, a földeken dolgozik az anyjával.

Később kitanulja a karosszerialakatos szakmát is, és költői hangutánzó szavakkal állítja, hogy a bádóg sokkal puhább teliholdnál, mint nappal. Volt, hogy rajtakaptam, amint az éjszaka kellős közepén egy bádoglemez szép görbületeit simogatta.

Dédé Émilienne vonásait örökölte, magas, sudár, jóképű, eleven tekintetű, és hallgatagsága ellenére nevetős természetű. „A Dédé egy herceg!” – mondogatta nekem később Jean Carmet,¹ aki gyengéden szerette apámat.

A szülőföldje, Berry akkoriban olyan volt, mint a mai Kazahsztán, ahol egész falvak nem tudnak oroszul, nem vesznek tudomást Oroszországról, és a saját nyelvüket beszélik. Berry keveset változott a középkor óta, még az 1930-as években is jobbágyok földje, fekete lyuk a két világháború közötti hódító és harcias Franciaország közepén. Az emberek a konyhában élnek a koromtól megfeketedett gerendák alatt, az istálló melegében, a döngölt földön, a jószágok és a leves szagában. Egy ilyen elmaradott és babonákkal teli, még boszorkánypraktikákat űző vidékről érkezik a Dédé, amikor először keresztezi a pillantása Alice Marillier – akit hamarosan Lilette-nek becéz – szép, sötét szeméét.

¹ Jean Carmet (1920–1994) francia színész. *(A fordító megjegyzése.)*

A Lilette

NEM SOKON MÚLT, HOGY EL NE KERÜLJÉK EGYMÁST ezek ketten. Az összeomlás idején a Dédé egy svájci menekülttáborba kerül, igencsak messze a szülőföldjétől, Berrytől, miközben Marillier-ék, akik a Jurából valók, épp Berry kellős közepén, Châteauroux-ban landolnak. A „landolás” azért is jó szó, mivel Alice apja, Xavier Marillier akkoriban pilótaként szolgál a francia hadseregben. 1940-ben a châteauroux-i légibázisra, La Martinerie-re vezénylik, oda, ahol tíz évvel később majd az amerikaiak rendezkednek be, és magával hozza a feleségét, Suzanne-t meg a lányukat, Alice-t.

A majdani Lilette tizenhét éves, ő is 1923-ban született, mint a Dédé, de az övénél sokkal műveltebb és finomabb családból származik. A Marillier nagyszülőknek pipagyáruk van Saint-Claude-ban, és Suzanne, az anyuka, drágakőcsiszolást tanult. Pipában és gyémántban utazni valamivel elegánsabb a suszterségnél meg a bádogosságnál.

A Dédé a megszállás kellős közepén tér vissza Svájcból, és itt, Châteauroux-ban fut össze a Lilette-tel. Isten tudja, hogy sikerül neki meghódítania. De a szerelmük azonnali és csodálatos, ugyanis soha többé nem engedik el egymás kezét, és negyvenöt évvel később néhány hét különbséggel halnak meg. Apámnak soha nem voltak szavai, hogy bármit is elmondjon, de ragaszkodó természet volt, gyengéd, egy hallgatag költő, és Alice ezt bizonyára megérezte. Azt hiszem, ő beszél mindkettejük helyett, ő találja meg a képeket – szeretet, ház, gyerekek –, amikből felépül a Dédé óriási álma... És apám szenvedélyesen bámul rá, és mindenre igent mond.

Alig több mint húszévesek, amikor összeházasodnak, 1944. február 19-én. Szinte napra pontosan fél évvel később, augusztus 20-án Châteauroux városa felszabadul, és a Dédé meg a Lilette egész éjszaka táncolnak, hogy megünnepeljék ezt a mérhetetlen boldogságot. Lilette várandós, és minden bizonnyal még sosem voltak ennyire boldogok.

Elloptam anyám lábait

AKÉP, AMI FELMERÜL BENNEM, EGY TEHÉNÉ. Amikor rád gondolk, én Lilette-em, rögtön tehénként látlak – a duzzadó emlőidet, a tejedet, a hatalmas hasadat, a véredet... A véredet. Hamarosan visszatérek erre.

Én sosem ismertelek olyannak, amilyenek a Dédé ismert meg téged 1944-ben, pipacssal a hajadban, tele életvággyal, nem láttam feszes kis melleidet, ruganyos, érzéki testedet; állítólag olyan kecses voltál, hogy a férfiak mind megfordultak utánad. Nem, én gyakorlatilag csak kövéren ismertelek, terhesen, ahogy vonszolod a hasad, húzod magad után a kis borjaidat, tekintetben azzal a rezignáltsággal, azzal a fatalizmussal, amit a fejős tehének szelíd szemében lehet látni.

1945-ben hozod világra Alaint, a legidősebbet. 1947-ben Hélène következik. Huszonnégy évesen már két gyereked van, a

Dédé meg a lakásra valót is alig keresi meg. Ezért nem akarsz harmadikat.

Megmondtad a Dédének, többször el is ismételted neki éjszaka, miközben szép munkáskezével simogatott, megmondtad neki, hogy kettő neked bőségesen elég, köszönöd szépen, a baj csak az, hogy a Dédének borzasztóan szüksége van arra, hogy kifejezze, mennyire szeret téged, hogy te vagy az egész élete, hogy elmondja, mielőtt megismert volna, egy semmi volt, hogy csak általad létezik – de hát nincsenek szavai, hogy ezt jelezze, nincs más, mint a teste lobogása, a nagy, izmos testéé, amit a tiédnek vet, újra és újra magához szorít, és e lehetetlen keresés végén feltör belőle a hosszú hörgés, azzal adja tudtadra szerelmét, háláját.

Azzal egy időben, hogy kiderül, terhes velem, a Lilette egy titokra is rájön, amitől megfagy a szíve: az apja, Xavier Marillier, a châteauroux-i légibázis hajdani pilótája, Dédé anyjának, Émilienne-nek a szeretője lett. A két öreg minden előzetes figyelmeztetés nélkül épp azon munkálkodott, hogy bemocskolja a fiatalok szerelmét. Akkora sokk ez a Lilette-nek, hogy rögtön arra gondol, elmenekül, itt hagyja az ő Renéjét, az egész kis boldogságát, megpróbál másutt békére lelni. Messze innen, a lehető legmesszebb. A két öreg ifjú szerelmesek módjára kefél tőlük mindössze pár lépésre, és Lilette úgy érzi, ellopták az életét, kifosztották, megtagadták, elárulták.

Mit tudott erről a Dédé? Talán semmit. Én viszont úgy sejttem, a kötőtűkkel való ádáz bökdösésbe belejátszott a kétségbeesett menekülvágy is. *Uram, add, hogy ez a harmadik gyerek sose jöjjön a világra, és én elmehessek innen, a nyakamba kaphassam*

a lábaim! Ezt mondogatja magában a Lilette, miközben kétségbeesetten igyekszik felfejteni a hasát, mert tudja, hogy nem lesz ereje elviselni ezt a vérfertőzésfélét, ezt a természet ellen való kefélést, az apját és az anyósát egy ágyban.

Nem lett volna szabad megszületnem, és azzal, hogy mindennek ellenére megszülettem, elloptam anyám lábait, megakadályoztam, hogy elmenjen, beletörődésre ítélttem.

Catherine, Éric, Franck...

AZÉRT AZT IS EL KELL MONDANOM, mégsem mindig csak
tehén volt a számomra az én Lilette-em.

Jutott nekünk néhány hónap gondtalan boldogság is, amit a folytatás nem törölt ki az emlékezetemből. Öt-hat éves vagyok, felültet hátra a biciklijére, elől a kosara, és elindulunk együtt bevásárolni. Az idő szép, a szél meleg, könnyű ruhában teker a ragyogó tavaszi napsütésben, és hallom, hogy dudorászik. Érzékelem a hirtelen támadt életörömét, én magam is alkotóelem vagyok ennek az örömnak, ebben biztos vagyok, hiszen magával visz, hiszen hátranyúl, hogy megbizonyosodjon, jól ülök-e ott hátul, a bicikli nyergébe kapaszkodva, miközben hol a csípője billegését szemlélem élvezettel, hol kidugom a fejem, hadd lobogtassa a hajamat a szél.

Nem sokkal több harmincévesnél, a három terhesség után visszanyerte lánykori alakját, a teste vékony és feszes, a válla szép,

kecsesen tartja a fejét, sötét, konok szeme mintha a mi kis gyerekkobakunk fölött mindig valami titokzatos dolgot vélne látni, ami szüntelenül kísérti. Egyszerre vidám és fájdalmas, egyszerre van jelen és jár másutt, és én azon töprengek, vajon hol, hiszen akkoriban még semmit sem tudok arról, mi emészti.

Aztán újra terhes lesz. Hétéves vagyok, amikor Catherine 1955-ben kidugja az orrát, én segítem világra. A Dédé elment piálni, a bábaasszony örül, hogy legalább én kéznél vagyok. Vizet melegíték lavórszámra, hozom-viszem a törülközőket, és amikor rákiált a Lilette-re, hogy nyomjon erősen, én is vele együtt kiabálok: „Gyerünk, anya, nyomd! Nyomd!” Amikor előbukkan a kis fej, azt teszem, amit a bába mond, vele együtt húzom, ahogy bírom. „Csak rajta, ne félj, gumiból van, húzd! Húzd! Tessek, mindjárt kinn is van, odanézz, milyen szép a kishúgod!” Én vágom el a köldökszinórt is, aztán a karomba nyomja a babát. „Hogy elkezdjen lélegezni, himbáld meg... Nem, ne úgy... Nézd meg jól, hogy csinálom, így legközelebb már tudni fogod.”

Aztán meg ott van az a sok trutyi, ami ilyenkor kijön, vér, sok vér, de valami más sárgás izé is, olyan bőrszerűség. „Erre nincs szükség, beleszeded a lavórhoz, aztán kidobod a vécébe. Látod, semmi nehézség nincs ebben, ugyanolyan, mint az állatoknál, nem bonyolultabb...” És amikor visszajövök a vécéről az üres lavórral, megismétli: „Így legközelebb már tudni fogod.”

A következő évben Éricet is én húzom ki a Lilette hasából. És megint csak én segítem a világra Franckot 1957-ben. Csakhogy ez alkalommal Lilette-ből nemcsak trutyi jött, hanem a szervei is kifordultak. Na, ilyenkor nem szórakozhatsz, ugyebár, azzal, hogy elkezdesz válogatni, visszanyomkodod az egészet, ahogy

tudod, felteszel egy jó szoros pelenkát, aztán szép lassan minden újra a helyére kerül. Remekül meg van ez csinálva, minden visszakerül a helyére.

Az emberek szörnyülködnek, elkezdenek arénázni nekem: hogy segédkezhet egy hét-nyolc éves gyerek az anyja szülésénél? Ez pusztán érzélgősség. Valójában nem spekulálsz, nem jobban, mint amikor elvágod egy birka torkát. Csinálod. Nagyon idegesítő tud lenni egy birka, aminek el kell vágni a torkát, mert hogy bámul rád. Felakasztod a lábánál fogva, még mindig bámul. A kismalac dettó ugyanez, fél, visít, beszélni kell hozzá, meg kell nyugtatni. És végül bele a kést. Rám ez semmilyen hatással nincs. De ez még nem jelenti azt, hogy érzéketlen lennék.

Mosolyogni

NEM SOKÁIG JÁRTAM ISKOLÁBA, UGYANIS KITETTEK. A szüleim nem bírták fizetni... Semmit nem bírtak fizetni. Például az elsőáldozást sem, ezért a papok is kitettek. Még a keresztelőt sem tudták megfizetni nekem. A tanárok és a papok összefogtak, hogy kitiltsanak, hogy leradírozzanak. Én nem tudtam, hogy le vagyok radírozva, csak később értettem meg. Mindig kifelé lökdöstek, a tanárok meg a papok. Olyan emberek, akik pedig nem voltak szarháziak, tökéletesen normális emberek, akik kedvesen köszöntöttek, amikor Châteauroux városa díszpolgárrá avatott Truffaut *Utolsó metró*-ja után, vagy lehet, hogy Pialat *A Sátán árnyékában*-ja volt, már nem is tudom... Ott voltak a csendőrök is, akik annak idején bekaszniztak kocsilopásért. Amúgy, amikor gyerek voltam, egyedül ők, a csendőrök töltötték be egy kicsit nekem az apa szerepét, nem a tanárok, sem a papok. Mindig is jól kijöttem a csendőrökkel meg a zsarukkal. Jóindulatúak voltak, ellentmondást nem

tűrőek, de jóindulatúak. Sokkal kevésbé hülyék, mint amennyire annak akarnak látszani.

Azért hagytam ott az iskolát, mert megvádoltak egy olyan lopással, amit nem én követtem el. Én voltam az osztály szegénye, az egyetlen, aki nem tudott benn maradni a tanulószobán – öt frankba került, túl sok volt ez a Dédének. „Hunnan kerítsem elő szerinted, he? Tán a cipőtalpam alú?” A távollétemet kihasználva a nyakamba varrták a lopást. Naná, egy szegény! Egy szegény ember fia! A pénzesláda tűnt el, amiben a tanító év végi ajándékára gyűjtöttünk. És pont az lovasította meg, aki megvádolt, Bernard Valier! A mocskok!

Tízévesen az utcán vagyok. Kicsit bekukucskálok a szomszédasszony, a Memmette lába közé, és zsebre tett kézzel rejszolok. Belógok a mozikba. A boltok polcai között bóklászok, egyik kezemmel a zsebemben recskázva, az jó, az csiklandoz, a másikkal meg felmarkolom, amihez kedvem van. Enni muszáj. Megtanulom kiszűrni a nem tiszta faszik pillantását, a kíváncsi, romlott pillantásokat. Megtanulok mosolyogni. Ha nem mosolyogsz, az azt jelenti, hogy félsz, s akkor el vagy veszve – prédává válsz.

A Dédé sosem aggódik amiatt, hol vagyok, már saját magával sem képes törődni; ami meg a Lilette-et illeti, nem elég neki a két keze és a két emlője, hogy a három kis borját nevelje. Az első éjszakát, amikor nem otthon vagyok, egy vásári vidámparkban töltöm. Mit csinálnak az emberek a kivilágított ablakok mögött? Ezen morfondírozok. Mi a nyavalyát csinálhatnak ezek ott, az ablakok mögött? Látom, ahogy jönnek-mennek, felemelik a karjukat, beszélnek, én meg csak tovább rejszolok. Nincs szükségem

TETSZIK? MI IS NAGYON SZERETJÜK.

Szívből ajánljuk,
ha öröme és felszabadult percekre vágysz!

**Már rendelhető!
ÉLVEZD MIHAMARABB!**

**MOST
KEDVEZMÉNNYEL**

lehet a tiéd!

[Megnézem.](#)

NE HAGYD KI!

Rendeld meg most a kiadónál!

Még több jó könyv

megjelenését támogatom veled.

[Imádom a jó könyveket. Kérem máris!](#)

arra, hogy foglalkozzanak velem, nagyon jól megoldom egyedül. Nem vagyok boldogtalan.

Egyre jobban megtanulok mosolyogni, hogy mutassam, milyen magabiztos vagyok, mennyire nem félek. Amikor a Lino Ventura-képű fickók, kamionosok, vásárolók azzal jönnek, hogy szopjam le őket, lóvéban válaszolok, megmondom, mennyi az ára. Tízéves vagyok, de tizenötnek látszom. Az emberek nem tudnak meglepetést okozni nekem. Mintha a Lilette beoltott volna a meglepetés ellen az ő kis mondatával, ami belefűródott a szívembe: „Ha belegondolok, hogy kis híján megöltünk!” Ha sikerült túlélnem anyám kötötűit, kitől félhetnék? Senkitől, főleg nem saját magamtól. Tökéletesen bízom önmagamban, a soromban. Ez a bizalom életem kifeszített kötele, amin remegés nélkül haladok előre. Emlékszem, mennyire elbűvölt a kötél táncos, amikor elindult, hogy átkeljen a Katedrális tér fölött húsz méteres magasságban kifeszített drótkötélén. Egy szombat délután volt, Châteauroux-ban. Az a fickó én voltam, én leszek később, az a fantasztikus önbizalom ott, a reszketők feje fölött. De hirtelen a pasasban feltámadt a kétely, a saját lábamban éreztem, a rúd, amit addig tökéletesen vízszintesen tartott, inogni kezdett, belékúszott a kétely, majd a félelem, minél jobban imbolygott a rúd, annál erősebben kételkedett – és neki annyi volt. Már akkor tudta, hogy meg fog halni, mielőtt lezuhant volna, és néhány másodperccel később a szemünk láttára zúzta össze magát.

Sokkal inkább az utcán nőttem fel, mint az iskolában, ahol épp csak megtanultam írni-olvasni. Az utcán mindig résen kell lenned, hinned kell a szerencsecsillagodban, ott csak magadra számíthatsz.